Lectori S. D.

HERMANNUS von der Hardt.

CLEMANGIUM *de Concilio Constantiensi admodum sollicitum* vidimus. Sed necdum deserere virtus tanti viri admittit. Literis publicis ad Carolum VI. Galliæ Regem & Benedictum XIII. Pontificem Avinionensem, *miseram Ecclesiæ faciem* graphice depingere, pietas suasit. Ad *remedia* capessenda summa illa regni & Ecclesiæ capita excitare, zelus imperavit. *Emendationem morum in Ecclesiastico statu* impense urgere, devotio mandavit. Dein Concilio Constantiensi ingruente, illuc convolantibus *saluberrima consilia* suggerere, religio jussit. Ipsum porrò cum solennissime esset Constantiæ coactum Concilium, inque pleno existeret fermento, Assessores illustrissimos hortari, *decretaque publica Conciliaria moderari* ac temperare monitis, publicæ salutis amor ursit. Quin imò salubres scrupulos Concilio injicere, animi præsentia docuit. Quæ cuncta ex superiori opusculo abunde constant.

His Clemangianis adjicere nunc porro animus erat *Epistolam*, (quid si Clemangii?) *nomine Christi ad Constantiense Concilium scriptam*, acria ad dignam Ecclesiæ reformationem calcaria, validaque à negligentia in arduo hoc saluberrimoque negotio retinacula. Cujus *Epistolæ MSCtum exemplar* in *Ecclesiæ Brunsvicensis Andreanæ Bibliotheca* superiori adhuc seculo comparuisse restatur *Flacius*, oculatus absque dubio testis, in *Catalogo testium Veritatis lbr.* 19. & *Johann. Wolfius, Lectionum memorabilium Tom. I. f. 764. Extat*, inquiunt, *in BIBLIOTHECA S. ANDREÆ BRUNSVIGÆ epistola, Christi nomi-*

ne ad Concilium Constantiense secundo Concilii anno scripta. Cujus summa & verba hæc ferme sunt: Quod Concilium promittens reformationem Ecclesiæ, nec tamen reformans Papam & curiam, simile sit fabulæ Æsopicæ, cum parturiunt montes & nascitur ridiculus mus. Quare reformationem à Papa aliisque summi ordinis spiritualibus inchoandam esse.

Gravissimæ hujus ac memorabilis epistolæ, sive Clemangianæ, sive Alliacenæ, sive alterius, visendæ desiderium, *Serenissimum Brunsvicensium Ducem* RUDOLPHUM AUGUSTUM, his monumentis asservandis occupatissimum, movit, ut in sua isthac urbe *BRUNSVIGA*, in laudatæ *Ecclesiæ Andreanæ Bibliotheca*, vel ruderibus ejus, perquiri juberet, numquid superesset. Quod ex clementissimo mandato *Serenissimi Ducis* omni diligentia præstitum. Plus simplici vice omnes MSCtorum atque impressorum antiquorum Voluminum reliquias sigillatim excussi, ut vix folium manibus excidere posset, præsente atque adjuvante *Venerando Ecclesiæ illius Pastore*, Dn. WEISSIO, Viro doctissimo, amico integerrimo. *Reliquias*, inquam, *Bibliothecæ Andreanæ*. Magnam enim & præclaram olim fuisse Bibliothecam, permagno MSCtorum numero conspicuam, ex Ecclesiæ illius monumentis documentisve, nec non Bibliothecæ dote annua insigni, luculenter constat. *Membranaceorum MSCtorum* vix ullæ reliquiæ. *Chartaceorum* aliquis adhuc numerus visitur.

Ad *Concilii Constantiensis historiam* pertinentia *Volumina plurima* ibi asservata olim fuisse, non solum *Insignia* eruditorum virorum, qui illo tempore vixerunt, libris adhuc nonnullis inscripta testantur, sed & ex *Actis Concilii Constantiensis atque Basileensis* residuæ chartæ nonnullæ, magno cum gaudio exceptæ, nunciant. O misera rei literariæ fata in publicis olim motionibus. Tristem fortunam literarum in bellis, nedum incendiis. Ut taceam injuriam, ab illiteratorum manibus illatam, quas membranæ pretium & pulchritudo magis quam inscriptarum rerum religio traxit!

Sic ergo in illo curato superstitis literariæ farraginis excussæ scrutamine *non comparuit* laudata à Flacio *epistola* publica. Vidisse Flacium & legisse, *argumentum ejus* ab ipso formatum subindicat. Sed abiit jam, evasit, erupit, excessit. Tametsi verò *Flacius*, convasandis MSCtis optimis esset clarissimus: Ex cujus Bibliotheca plurima MSCta in Academiæ nostræ Helmstadiensis Bibliothecam, Serenissimi Ducis Julii gloriosissimæ memoriæ gratiâ, commigrarunt, nec pauca in Augusta Wolffenbüttelensi supersunt: Ex quorum Flacianorum MSCtorum numero volumen est MSCrum Epistolarum Clemangianarum, supra abunde commendatum, manu Flacii possessoris inscriptâ: Hanc tamen *epistolam ex Andreana Brunsvicensi Bibliotheca* à Flacio non esse impetratam, sed ab illo quidem relictam, ex eo patet, quod *in ea existere* publice asseverarit. Cujuscunque tandem culpâ, *disparuit* sane.

Qua-

Quapropter *Flaciano* illo *Epistolæ argumento* contenti, ne omnino nihil ejus superesse conqueramur: Ad *Clemangium* nostrum jam revertimur, qui defectum istum suis monumentis pari gravitate venerandis compenset. Corripuerat & hic Concilium Constantiense, pro ardente pectoris sui spiritu, quod in tractando præcipuo Emendationis Ecclesiasticæ negotio ab ardore videretur remittere, vel aliis non necessariis rebus abstrahi se sineret.

Quod proinde *morbus Ecclesiæ*, qui eam exhauserat, enervaverat, prostraverat, & tantum non extinxerat, plenius atque penitius esset cognoscendus, ut totius Christiani orbis *remedium* & auxilium parari ac ferri posset, *in universali omnium congregatione Constantiensi*: Opus erat maxime radicati illius ac diuturni sed & *immedicabilis* fere *morbi sacri publica descriptione*.

Dedit & hanc præsenti opusculo *CLEMANGIUS* noster, *Academiæ Parisiensis Professor ac Rector*, Anno circiter 1394. Clemente VII. Avinioni defuncto, & Benedicto XIII. S. Petro de Luna ad Papalem dignitatem evecto. Adeoque aliquot annis ante Concilium Constantiense. Quo scripto absque dubio Principum & Magnatum oculi aperti atque illustrati, ut Ecclesiæ morbum clarius viderent, & de remediis Pisanis atque Constantiensibus magis essent solliciti. Etsi sint, qui in principio Constantiensis Concilii A. 1414. scriptum librum velint. Quod exacte definire parum refert.

In exordio superioris seculi A. 1519. typographiæ artem primùm est expertum hoc opusculum Clemangianum, hoc in fronte gerens symbolum: *Nicolaus Clemangis Archidiaconus Bajocensis, Doctor S. Theologiæ Parisiensis, de corrupto Ecclesiæ statu. A. Moventius lectori: Docebit hic te liber, quibus rationibus res Ecclesiastica creverit & decreverit pietas. Flebis lector, nisi saxeus es, imò potius, (quando nihil flendo proficitur) Deum Opt. Max. precaberis, ut suam à nobis iram avertat, cæcas nimirum mentes & pectora cæca.* Edidit libellum, qui præfationem præmisit, *Eubulus Cordatus*, sive sub illo nomine *Euricius Cordus*, vir celebris, lateret, sive *Ulricus Huttenus*, literatissimus Eques Francus, sive alius.

Calci operis adjecit primus editor ex vetusto quodam codice descriptos rithmos, quibus Romanæ curiæ *Simonia* præcipue taxata, quos genio Clemangii respondere, operique de corrupto Ecclesiæ statu concinere judicavit. De quibus *parte octava hujus Tomi agemus*.

Prima isthæc *Clemangiani libelli editio* tam *corrupta*, ut nihil supra. Nullus sæpe sensus, & si quis sit, contortus fere, nec menti autoris satis respondens. Et nihilominus tum *Lydius* in suo Clemangianorum opere, tum *Johannes à Fuchte*, hujus Academiæ olim Professor Theologus, ex prima illa vitiosissima editione repetierunt.

Ceterùm, uti viris illis habenda gratia, quod dare voluerint quod invenissent, ita posterorum est defectus resarcire, *melioribus MSCtis* oblatis. Quod igitur ea nobis obtigerit fortuna, ut non solùm *Epistolarum Clemangianarum Codicem MSCtum genuinum* adipiscerimur, sed & *hujus* quoque *Clemangiani opusculi præstantissimos codices*

MSCtos nanciſceremur, è re literaria totiusque poſteritatis fore fuit viſum, *genuinum* & hic ſiſtere *Clemangium*, MSCti antiqui non unius ope.

Quod ergo ad noſtros jam attinet *Codices MSCtos*, in quibus *verus Clemangius* latuit, in lucem à nobis pro Viri meritis adductus, habentur *illi* gemini in *Academiæ noſtræ Juliæ Helmſtadienſis Bibliotheca publica.*

Hi *duo codices MSCti*, diverſa manu exarati, exacte fere inter ſe conveniunt, ſingulari ſtudio conſcripti. Singulare verò eſt, quod in utroque hæc ſit inſcriptio: *Opuſculum de Ruina ſuper Eccleſiam futura, tempore ſchismatis editum, ſub quadam meditatione per Magiſtrum Johannem Gerſon ſuper ſtatu Eccleſiarum.* Clauditurq; utrumque MSCtum: *Hic finis opuſculi de Ruina Eccleſiæ.*

Unde primùm *novus* operis panditur *titulus, de ruina Eccleſiæ.* Ut adeo impreſſus & hodie cognitus ſit titulus: *De corrupto Eccleſiæ ſtatu*, ſcriptus vero & hactenus incognitus, *de Ruina Eccleſiæ. Trithemius* ſub priori charactere Opus quoddam Clemangii notaverat, unde reliqui hauſiſſe videntur, ſive Trithemius rei ſcriptæ titulum ipſe dederit ſive invenerit. Olim namque multis libris nulli certi dati tituli, ſed ab amanuenſibus aut viris doctis demum attributi. Tametſi igitur re non differant hæ inſcriptiones, retinere tamen maluimus eam, quam in MSCtis deprehendimus, de *Ruina Eccleſiæ*, ob venerationem MSCtis debitam.

Deinde *autor operis* videtur definiri *Gerſon*, infinitis opuſculis aliàs Clariſsimus. Nihilominus, quod ambiguitate non careat hæc inſcriptio, quæ potius occaſionem hujus ſcripti ſubindicet, nempe quod Gerſon ſimile fere jam ante edidiſſet, cujus veſtigia in hoc libello lecta: Non Gerſoni dare, ſed *Clemangio* reddere libuit, tametſi in titulo non eſſet commemoratus, quippe cui non ſolùm omnis ætas tribuiſſet, ſed & ex ſtylo dignoſci poſſet & genio.

Quod vero ad *opus ipſum* tandem ſpectat, longe alia *capitum* eſt *diſtinctio in MSCtis* quàm in impreſsis. Exhibuimus igitur, quam in MSCtis reperimus.

Capitum quoque alia nonnunquam *argumenta* in MSCtis. Et hæc ex MSCtis religioſe depromſimus.

Oratio tandem in editis lacera ſæpe, & deformi hiatu manca atque mutila, dein vitiata centies. *In MSCtis* ſuæ integritati reſtituta.

Ex MSCtis igitur *verum* atque *politum Clemangianum calamum* mutuavimus. Ut hoc pacto orbis eruditi deſideriis ſatisfaceremus, *genuino* Clemangio luce dignisſimo ab oblivione liberato, ab interitu ſervato, doctæque poſteritati commendato.

IN-

INDEX CAPITUM
operis Clemangiani.

PRæfatio.

CAPUT I.

Cauſa primitivæ fundationis & dotationis Eccleſiarum & monaſteriorum.

Cap. II.

De inſolentia, orta ex affluentia rerum temporalium in Eccleſia.

Cap. III.

De tribus vitiis, ex quibus cætera mala orta ſunt in Eccleſia.

Cap. IV.

De exorbitantiis, per Summos Pontifices in Eccleſia introductis.

Cap. V.

De abolitione electionum & reſervatione beneficiorum.

Cap. VI.

De Camera Apoſtolica.

Cap. VII.

De Expectativis, & qualitate currentium ad curiam Romanam.

Cap. VIII.

De vacantiis, & aliis vectigalibus Eccleſiam opprimentibus.

Cap. IX.

De Inſtitutione Collectorum, & malis per eos illatis.

Cap. X.

De litigiis Curiæ Romanæ.

Cap. XI.

De regulis & Conſtitutionibus Cancellariæ.

Cap. XII.

De proſperitate curiæ Romanæ.

Cap. XIII.

De ſtatu & introductione Cardinalium.

Cap. XIV.

De multitudine beneficiorum Cardinalium & eorum incompatibilitate.

Cap. XV.

De contractibus Simoniacis Cardinalium.

Cap. XVI.

De ſtatu beneficiorum Cardinalium.

Cap. XVII.

De omiſſione multiplicium vitiorum Cardinalium.

Cap. XIIX.

De promotionibus, ad inſtantiam Principum per Papam ſolitis fieri.

Cap. XIX.

Quod congregatio pecuniæ ſit præcipua cura prædictorum Cardinalium.

Cap. XX.

De vitiis Prælatorum.

Cap. XXI.

De promotoribus jurisdictionis Epiſcoporum, & eorum abuſibus.

Cap. XXII.

De exactionibus pro Concubinis tolerandis.

Cap. XXIII.

De collatione Simoniaca ſacrorum ordinum.

Cap.

Cap. XXIV.
De indignis & indigne promotis ad ſacerdotium.
Cap. XXV.
De perpetua abſentia Prælatorum ab Eccleſiis ſuis.
Cap. XXVI.
De Prælatis in Curiis Principum reſidentibus.
Cap. XXVII.
Quod tales Prælati mercenarii dicendi ſint.
Cap. XXIIX.
Quod utilior ſit talium Prælatorum abſentia à ſuis Eccleſiis quam præſentia.
Cap. XXIX.
De Capitulis & Canonicis.
Cap. XXX.
De pace & fraternitate Canonicorum.
Cap. XXXI.
De cauſa exemptionum pro correctione vitanda.
Cap. XXXII.
De vita & moribus Monachorum ſuæ profeſſioni repugnantibus.
Cap. XXXIII.
De Mendicantibus & de eorum vana jactatione & gloria.
Cap. XXXIV.
Quæſtio de Perfectione Mendicantium.
Cap. XXXV.
Quod humilitas ſit fundamentum perfectionis.
Cap. XXXVI.
De impudica vita & converſatione monialium.
Cap. XXXVII.
Comparatio morum modernorum cum moribus priſcorum patrum.
Cap. XXXIIX.
Converſio autoris ad Deum.
Cap. XXXIX.
Excuſatio autoris ſuper generali deſolatione Eccleſiæ, occaſione Eccleſiaſticorum.
Cap. XL.
Quare de bonis viris autor ſileat.
Cap. XLI.
Quod ſtatus Eccleſiaſticus merito patiatur.
Cap. XLII.
Quod Eccleſiaſticus ſtatus propter ſuperbiam tendat ad ruinam.
Cap. XLIII.
Quod Eccleſia prius humilianda ſit quàm erigenda.
Cap. XLIV.
Quod Schisma fuerit initium deſolationis Eccleſiæ.
Cap. XLV.
Si Eccleſia florere & fructificare habeat, quod neceſſaria ſit in omni ſtatu Eccleſiæ morum reformatio.
Devota oratio autoris pro ſalutari fructu reformationis conſequendæ.

NICO-